

Feljton

Haški tribunal:
političko tijelo ili
nepristrasni sud (16)

Haški tribunal i seksualni zločini

Seksualni zločini najprije su bili tretirani kao povreda časti, no kroz dokumente i praksu ICTY uvršteni su među najteža djela • Zaštićeni svjedoci • Odbačene optužbe protiv Tadića zbog straha svjedoka, te slučaji Čelebići i Furundžija

Jedna od oblasti na koju je Haški tribunal imao nesumnjivo veliki uticaj je tretiranje seksualnih zločina u okviru međunarodnog prava. Zastupnici ženskih prava insistirali su na tome da seksualni zločini nisu samo nuspojava rata, nego sami po sebi kršenje međunarodnog prava.

Priredile:

Džejna HASANBEGOVIĆ
i Aldijana OMERAGIĆ

U nekim statutima ICTY silovanje je tretirano kao povreda ličnog digniteta i časti, no Catherine N. Nicharcos isticala je da reći za silovanja koja su počinjena na prostoru bivše Jugoslavije da su povreda digniteta i časti ni izbliza ne može izraziti patnje žena koje su seksualno zlostavljane tokom rata.

Spasioci časti

Ona je naglasila i da pretvaranje časti u interes koji treba zaštititi sud zapravo znači uskravati mišljenje da je silovana žena osramočena i ukaljana. Osim toga, ovakva formulacija seksualnog nasilja u ratu, kao napada na čast, za Nicharcos je značila da je silovanje djelo koje se čini manje vrijednim za procesuiranje nego povreda osobe.

Iako humanitarno pravo u ženevskim konvencijama, umjesto riječi čast, koristi izraz dignitet, što, smatraju naučnici, "predstavlja malo prosvjećeniji pristup", advokati za ženska prava i dalje su smatrali upitnim nazivati silovanje povredom digniteta. Polemika oko toga gdje treba svrstati seksualno nasilje bilo je puno. I, dok su jedni tražili da se ono tretira kao najozbiljniji zločin, poput osakaćivanja, mučenja, zarobljavanja..., drugi su smatrali da seksualno nasilje treba procesuirati zasebno, kao teški oblik nasilja. U Statutu i praksi Tribunala sve su ove primjedbe našle svoje mjesto.

Zastupnici prava žena su postigli da se silovanje tretira kao zločin protiv čovječnosti, no, pošto nije tretirano i kao teško kršenje ženevskih konvencija, Incijativa je to ocijenila proble-

matičnim. Zbog ovakvih propisa, silovanje bi se, smatraju naučnici, moglo procesuirati kao zločin protiv čovječnosti samo ako je počinjeno kao dio nekog sistematskog napada, usmjerenog protiv jedne civilne populacije.

Problem je ispravila praksa Tužilaštva Tribunala, koje je usvojilo princip da se seksualno nasilje može procesuirati ne samo kao zločin protiv čovječnosti, nego i kao dio genocida, teških kršenja zakona i običaja ratovanja. Za ovaj zločin, sukladno dokumentima Tribunala, mogu odgovarati

žrtava prije i tokom suđenja. Imena žrtava-svjedoka čak su izbrisana i iz transkripta sudskih spisa.

Mišljenje da osoba može biti osuđena samo zbog toga što je podsticala seksualno nasilje u ratu potvrđeno je već u slučaju Duška Tadića, koji je izveden pred Tribunal zbog nasilja nad zatvorenicima logora Omarska, Keraterm i Trnopolje. Optužbe za podsticanje silovanja zatvorenica su odbačene, navodi Incijativa, zbog odbijanja žrtve da svjedoči, iz straha od odmazde.

Seksualni zločini zaslužuju strožije kazne-Haški tribunal

ne samo oni koji su ga počinili, nego i naredbodavci koji su seksualno nasilje planirali ili na njega podsticali.

Još je jedna značajka Tribunala koja se može većim dijelom pripisati i sudiji Gabrielli Kirk Mc Donald, a to je da je pravilima ovog suda osigurana zaštita svjedoka - žrtava seksualnog nasilja. Jedno od tih pravila propisuje da u slučajevima seksualnog nasilja žrtva ne mora dodatno svjedočiti, te da se optuženi ne može braniti pristankom žrtve, ako je ona bila izložena bilo kakvoj vrsti pritiska. Na sam proces, sukladno istom pravilu, nema uticaja ni ranije seksualno ponašanje žrtve.

Pravilima ICTY definisana je i posebna zaštita seksualno zlostavljanih

Slučaj, ipak, ostaje presedan, jer, kako navodi Incijativa, Tadić je naposljetku osuđen i za pomaganje i podsticanje seksualnog sakaćenja muških zatvorenika.

Žrtve i žene i muškarci

Sudija Mc Donald je primijetila da je Tadićevo suđenje dalo ICTY prvu priliku da testira pravila koja je kreirao, naročito tako što je zaštićeno pravo optuženog na fer suđenje.

Problem silovanja u ratu otvoren je i u nizu drugih slučajeva. Incijativa navodi primjer logora Čelebići, te "slučaja Ante Furundžije". Kroz "slučaj Čelebići" je definisano da seksualno nasilje jeste mučenje, bilo da je izvršeno nad ženama ili muškarcima, kao što se dogodilo u Čelebićima, te da ono može podrazumijevati nekoliko vrsta seksualnih odnosa.

Priče svjedoka Haškog tribunala o seksualnim zlostavljanima su potresne i pokazuju da je ovaj zločin i te kako bio raširen u BiH tokom rata. Incijativa ocjenjuje da ono što je ICTY napravio u oblasti seksualnog nasilja signalizira početak kraja kruga nasilja protiv nedužnih civila, samo zbog etniciteta, vjerskih uvjerenja ili spola.

NA DANAŠNJI DAN

1847. - Rođen američki pronalazač **Tomas Alva Edison**. Registrirao je više od 1.000 patenata, uključujući sijalicu s ugljenim vlaknom, fonograf (gramofon), mikrofona, megafon, fonometar...

1868. - Umro francuski fizičar **Žan-Bernar Leon Fuko**, koji je s **Armanom Fizoom** izmjerio brzinu svjetlosti. Ogleđom s klatnom (Fukoov eksperiment) dokazao je obrtanje Zemlje, pronašao je žiroskop i usavršio teleskop.

1873. - Pod pritiskom republikanaca, abdicirao španski kralj **Amadeo** i proglašena prva španska republika.

1879. - Umro francuski slikar i vajar **Onore Domije**, najveći karikaturista 19. vijeka. Godine 1832. proveo je šest mjeseci u zatvoru zbog karikature kralja **Luja Filipa**.

1919. - **Fridrih Ebert** izabran za prvog predsjednika Njemačke, koja je poslije Prvog svjetskog rata postala republika.

1929. - Sporazumom u Luteranu između Italije i Svete Stoline stvorena nezavisna papska država Vatikan. Time je riješeno *Rimsko pitanje* - spor italijanske države i Svete Stoline nastao 1870. poslije priključenja Italiji papske države i grada Rima.

1945. - U Jalti na Krimu završena konferencija lidera triju velikih sila antihitlerovske koalicije. Predsjednik SAD **Ruzvelt**, lider SSSR-a **Staljin** i britanski premijer **Čerčil** uskladili su vojne planove za okončanje Drugog svjetskog rata, odredili nove odnose u Evropi i dogovorili se o osnivanju UN.

1970. - Japan postao četvrta zemlja u svijetu koja je lansirala vještački satelit.

1971. - Predstavnici 63 zemlje potpisali Sporazum o zabrani skladištenja nuklearnog oružja na dnu mora i okeana.

Margaret Tačer

1975. - **Margaret Tačer** izabrana za predsjednika Konzervativne stranke, kao prva žena koja je u Velikoj Britaniji postala šef političke partije.

1990. - Lider Afričkog nacionalnog kongresa (ANC) **Nelson Mandela** pušten na slobodu, nakon 27 godina provedenih u južnoafričkim zatvorima.

1993. - Umrla književnica **Desanka Maksimović**, koja je znatno doprinijela afirmaciji ženskog literarnog stvaranja (*Zeleni vitez*, *Tražim pomilovanje*, *Nemam više vremena*).

1994. - Pet američkih astronauta - **Čarls Bolden**, **Kenet Rajter**, **Jan Dejvis**, **Čang Dijaz Franklin**, **Ronald Sega** - i jedan ruski (**Sergej Desanka Maksimović Krikalev**) spustili se u šatlu *Discovery* na Zemlju, okončavši prvu američko-rusku spejs šatl-misiju.

1996. - U eksploziji automobila-bombe u Alžiru ubijeno 17 ljudi, a ranjeno više od 90 osoba.

1997. - Pod pritiskom međunarodne javnosti i tromjesečnih građanskih i studentskih protesta, predsjednik Srbije i optuženi ratni zločinac **Slobodan Milošević** posebnim zakonom (lex specialis) priznao rezultate lokalnih izbora, na kojima je pobijedila opoziciona koalicija *Zajedno*.

2000. - U Parizu u 72. godini umro francuski reditelj **Rože Vadim**.

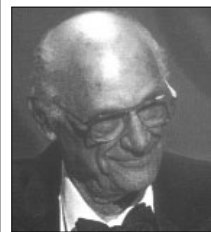
2001. - Oko 7.500 ljudi demonstriralo u Njemačkoj protiv marša neonacista, koji je okupio oko 250 pristalica.

2002. - U Zagrebu u 82. godini umro hrvatski kardinal i bivši nadbiskup zagrebački (1970-97) **Franjo Kuharić**.

2002. - Kao odgovor na napade na izraelske civile, izraelski avioni i helikopteri napali palestinske centre sigurnosti u Gazi, pri čemu je ranjeno 25 osoba.

2004. - Južnokorejski i američki istraživači objavili da su uspješno klonirali ljudski embrion, koji će se koristiti u medicinske svrhe.

2005. - Umro američki dramski pisac **Artur Miler**. Dobitnik je *Pulicerove nagrade* za čuvenu dramu *Smrt trgovačkog putnika* i dvije nagrade *Kruga njujorških dramskih kritičara* za najbolje drame tokom 1940-ih godina.

Artur Miler

(Onasa)

Japanske presude za seksualni zločin

Silovanje tokom rata zabranjeno je Ženevskom konvencijom iz 1949. godine, jednako kao i zakonima bivše SFRJ, koje je primjenjivala i bivša RBiH. Nirnberški sud nije posebno procesuirao slučajeve seksualnih napada, no, ono je bilo okvalifikovano kao zločin protiv čovječnosti.

Međunarodni vojni sud u Tokiju

je osudio dvojicu generala, na temelju komandne odgovornosti, za kršenje ratnog prava, koje je uključivalo i sistematske seksualne napade. Za iste je zločine osuđen i bivši japanski ministar vanjskih poslova **Hirota**. Samo silovanje, kao pojam, različito se tretira u zakonodavstvima država. U nekim, silovati je moguće samo žene, u drugima, oba spola.